

EVSEBII OPERA

IN DUOS DIVISA

TOMOS

INCLYTA BASILEA

1579

BX1750
.E8
1570-79
v. 1-2
c.1

101854

EX LIBRIS
HEMETHERII VALVERDE TELLEZ
Episcopi Leonensis

Kof
JF

1080024363

Eusebii Pamphili Caesariensis
Episcopi - Opera - Basileae
ex Officina Henricpetrina
Anno Dni. M.D.LXX - M.D.LXXIX.

FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

CAPILLA ALFONSINA
FONDO EMETERIO
VALVERDE Y TELLEZ

BX1750
E8
1570-79

FONDO EMERITERO
VALVERDE Y TELLEZ

CAPILLA ALFONSINA
BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
U. A. N. L.

OMU Raúl Rangel Fries
UANL
FONDO
EMERITERO VALVERDE Y T.

VIRTVTE, ERVDITIONE ET PIETATE CLARISSIMA VIRIS, D. ISAACO KELLER BASILIENSI, DOCTORI MEDICO & PHILOSOPHO CELEBERRIMO, & D. SAMUELIS GRYNAEVS, BASILIENSIS, V. I. D. CONSULTISSIMO, PROPINQUIS suis AMANTISSIMIS, IOH. IACOBVS

GRYNAEVS, S. D. P.

ON temere sapientes uiri omnibus xatibus admirati sunt, quid cause esset, quod cum tam multi sincuati & ad auscultationem verbi Dei admirati, paucitatem sint electi, qui illud uera cordis fiducia & persuasione exceptum constanter profiteantur, plurimi ueroinde usque ab initio mundi fuerint, & nostra quoque memoria sunt, qui hostiliter illud persequantur & ueluti litis materia sublatum, & ex horum inum animis semina cuius exitus pata esse cupiant. Atqui si quis rem ipsam rite expendat, & spiritum prophetiae sapienter proberet, competet, Euangelium regni nihil aliud esse quam uerba uite aeternae, de Filio Dei Dominio & Seruatorie nostro, Iesu Christo, qui in tempore plenitudinis ex uirgine de semine Davidis natus, doctrinam Euangelicam est in aeterni Patris uotulit, & propter peccata nostra mortuum est, & declaratus Dei Filius, ex eo quod resurrexit a mortuis propter iustificationem nostram, & quod capitulum duens capiuitatem in altu ascendit & confedit Archipontifex noster ad dexteram Dei Patris omnipotentis, ut & cum fiducia accedere ad thronum gratiae possemus, & ipse nos suo tempore, tanquam membra sua ad se transferret, ut ubi ipse est nos quoque simus. Hac sane doctrina, nulla alia praestantior esset potest, cu[m] sit de operis & a Filio Dei promulgata: nulla tam amabilis, cu[m] sit plena consolationibus & promissionibus dulcissimis: nulla que iure meliore appelleatur. Nam etiam cum Deo gloriam, terrae pacem, hominibus beneplaciti, annunciet. Nihilominus Animales & homines, filii & feculi huius, quia Spiritus sunt non percipiunt, stultitia siquidem illis sunt, nec possunt cognoscere, quia spiritualiter dijudicantur. Sane cum arcano genio & naturae suae instinctu, cordati homines excitentur, ad divinas, diuinæ & humanae, salutaris & noxiæ, utilis & inutiles doctrinæ ac delectu doctrinarum habendum, congruentemq[ue] genio, moribus, uite & xatati hominis doctrinam amplectendam euip[er] & proficiendam omnes uno ore. *Et duobus modis affirmant: an non dolendum est, tam lupinam & execrabilē esse quorundam hominum negligientiam, in doctrina salutis cognoscenda ut nec audire ea, nec legere & attente expendere sustineant, cum interim sentinam Poeticarum fabularum sed aduersari exhaustre in Homero, Hesiodo, Orpheo, Boccacio mythologias & dæmonum quorundam genealogias: denique Democriti figura de Atomis & innumerabilis mundis, Chrysippi etiam *Leviathanus*, dies noctesq[ue] sibi & alijs inculcare, non dignentur?* Verum enim uero non est animus *omnium* de his differere, qui semen doctrina Euangelica, sibi a Satana est cordib[us] suis enipatiunt, qui auaritia, ambitione, metu periculorum aut infamiae, aut alijs perturbationibus, (peccatis profecto cōsuloribus) exceccati, postquam gustū aliquem uerbi Dei primorib[us] labris percepserunt, id statim aspernantur & contemnunt, quod facere ignobilis mortalitatis pars & sexilla uulgi non raro solet. Sed de his argumentum

a 2 gendum

101854

SUPERACIONES DE NUEVO LIBRO
ESTADO DE MEXICO

011773

P R A E F A T I O.

gends mihi existimo, quos Filius Dei Iesus Christus Dominus noster Sapientes & Prudentes uocat: Paulus autem Iesaiam uate sanctissimum secutus, Scribas, Disputatores & Principes seculi huius, in priore ad Corinthios epistola, appellat, qui ueritatem in iniusticia detinuerunt, Deumque agniti non ut Dei glorificauerunt, nec grati fuerunt, immo bellum Deo indixerunt, & omni telorum armorumque genere (ignari uidelicet suę impotentię, & uirtutis diuinę) inde usq; ab orbe condito, Satana duce, militaverunt, & in successorib; suis belligerantes, à nefaria r; d; uxoria non abstinebunt, donec fractus illabef orbis, & Christus iudex aderit, suisq; ad se receptis, Satanam cū manipularib; & cōtūratis suis, in extēriis tenebras deuaderet, ubi est fletus & stridor dentium. Hunc & aorib; pōlēmō, quē Satan immani erga Filium Dei odio flagras, inde usq; ab initio mundi, Christi Ecclesie inuitus & tantisper dū hēc mundi, rerumq; omnium quē in eo sunt, r; fāctōs durabit, inferre non desinet, Moses Propheta hisce lehōuq; uerbis prædixit & descripsit: Inimicitias ponam inter te & ipsam mulierem: inter sementū & semen illius: ipsum conteret ibi caput, & tu conteres ei calcaneum. Operæ pretium autem fuerit, demonstrare p̄ficiōr, Primum, quā tanti odij Satanæ & certaminis aduersus Christū, cū Christum uoco, Personam, meritam, doctrinā, & omnia mystici ipsius corporis mēbra, subintelligo. Hac enim omnia Satan cū suis oppugnat, causa sint. Deinde, quos administratos habuerit & adhuc aetate nostra habeat in eo bello, quoru opera uti ad finē usq; mūdi decrevit. Postremo, quib; armis Ecclesia uia sit in defensione, & quibus eā uti Dominus Deus noster, uelit. His omnib; probé cogniti, facile erit D. Eusebii Pamphili consilii scopumq; in hisce lucubrationib; animaduertere. Causas tam immanis et plus quam Vatiniani odij, diligenter descriperūt sancti Prophete & Apostoli: video a nobis sedulō in eorū authenticis monumentis, perquirenda & alta mēte reponende erunt. De unico Dominō & Liberatore nostro Christo Iesu, uerisimile grauissimeq; testaf; Ioh. Euangelio, ideo uenient ēt in hunc mundum, ut defrueret opera Diaboli, tolleret peccata mundi, & peccatores saluos faceret, dareq; potestate filios Dei fieri, his qui credidissent in nōmē illius. Hoc nimis est quod Satan tāropere detulit, quod odij aduersus Christū & eius Ecclesiam flamas & incendia tanta excitat. Videret mēdacia sua cōuicta & patefacta, imposturā detestā & exosam deo & hominib; potentia sua immunita, copias in angustiis coatas, ideoq; ut veteris Poetæ uerbis, omisssa allegoria, pace uesta, utar:

Fauibus ingentem fumam, mirabile dictu,
Euum, multuq; domum caligine cœca,
Prospectum eripiens oculis, glomeratq; sub antrō,
Fumis fram noctem, commixta igne tenebris.

Olim fortis & armatus Satan, custodiuit atrium suum & quæ possedit in pace fuerunt, nec ea esset hominum uoluntas, nec etiam facultas & industria, ut tāto hosti, à quo uincit detinebantur in dutissima seruitute, se se opponere auerent. At ubi uenit fortior Christus Gigas ille & Pacis princeps, Tenebrarum Princepem deuicit, ueruera arma eius abstatuit, in quibus ille confidebat, & spolia eius distribuit, regnumque eius euentit, ita ut eius non sit metuenda potentia, his qui in Christo Iesu sunt. Ceterum cum in doctrina Euangeliica, Christum crucifixum & eius beneficia nobis annunciarī & offerri, ut ea fide appre-
hensa nobis applicemus, Deo Patri coelesti, uulsum sit, hanc quoque doctrinam Diabolus cū filiis irę, angue & cane magis exosam, oppugnat, uocemque Euangeliū extinguere conatur. Testatur id Apostolus Paulus. Cor. 2. cuius hac uerba sunt: Nam termo crucis, ijs quidem qui pereunt, stultitia est: at nobis quā salutem consequimur, potentia Dei est. Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentiū rei. Vbi Sapiens? Vbi Scribas? Vbi Disputatores seculi huius? Non ne infatuauit Deus sapientia mūdi huius? Nam post-

P R A E F A T I O.

postquam in sapientia Dei, non cognouit mundus per sapientiam Deum, uisum est Deo, per stulticiā prædicationis saluos facere credentes. Quandoquidem & Iudei signum postulant, & Græci sapientia querunt. Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudei quidem offendiculū, Græci uero stulticiam. Sed iste uocatis Iudei pariter & Græci, Christus Dei potentiam & Dei sapientiam. Quoniam stulticia Dei sapientior est quam homines, & imbecillitas Dei robustior est quam homines. Hec nimis causa est propter quam filii huius seculi oderunt Christum. Exigit ille ea que carnis & sanguini molestissima & absurdissima sunt, uidelicet ut nosmetiplos abnegātes, sublata cruce in humeros nostros, Christum, omnib; huius uite opib; & illecebris relīctis & neglectis, sequamur, & de nobis p̄spis, hoc est, de sapientia, uitib; innocentia & omnibus que in nobis lucere uidetur ornamenti desperantes, in nulla alia re firmata fiducia acquiescamus & gloriemur, quā cruce Domini nostri Iesu Christi, per quē mundus nobis crucifixus est & nos mundo, ut loquitur ter maximus ille noster Apostolus. Atquid hominē ad eum modū, de Iesu Christo & scipio statuere, ludus scādū, Græci extrema dementia uidebatur, cum ita astēcū sint omnes, quos Paulus uocat, Animales homines, ut quam sibi pollicent & exoptant & uocantur & vñne, etiā causas in scipis potius, quam in Christo aut alio aliquo, quā res patent. Ideo quamlibet alia doctrinam rectius cōmodiusq; ferre possunt, quā Christū, quod ea supercilium carnisq; fiduciam, uelut pelle leoninā Cumano animali fiducia & admiratione sui inflati, detrahant, & per Legem peccato, rū reos peractos maledictioni p̄ obnoxios, ad Christū Iesum, uelut ad unicū salutis & uitæ & gaudiū configure, ac hīde & spē erga Christum uelut diabūs ancos niti, & ut habet elegans parceria, ut & vñs eūq; exhortetur.

Tanta aetate Satanæ rabies & ferocia, ut non tantū odit Christum Dominum eius, doctrinam prosequatur, sed etiam acerimē insecletur eos omnes, qui in Christi castra cōcessere, etiā nominis sua (per trācū nimis eo à Patre, ut vocem Filiū Dei audiāt, ipsūmē quo cuncti uirū sequantur) dederunt, Satanæ nunciū mittentes bellumq; denunciante. His ergo in uita hactenq; in perpetua & periculois militia dimicandum est non aduersus carnē & sanguinē tantum, sed etiā aduersus Principes, aduersus potestates, aduersus mundi Dominos (rectores) tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in coelestibus. Eam ob causam quotidie præcat Ecclesia: Adueniat Regnum tuū. Itē, Nenos inducas in tentationem, petitis ut defructa Tyranni Diaboli, Deus omnia in omnibus Electis sit, & placidas iuxta tentationē, quib; à dexteris & sinistris nos infestat Satan, esse uelit. De causis p̄ficiōrēs Satanæ, paucis & ex sententia Apostoli dixi, postulat nūc ordo, ut de Satanæ administris ac ueluti Prometri canibus, ut habet Adagium, eadem qua in superiorib; breuitate uentis, disserat. Horrendum aetate est cogitatu, dictu & auditu, uel unicus Hominē ad Dei aeternū imaginē conditum, & tot tantisq; ornamenti à Deo ex mera gratia ornatus, rebusq; ad uitā peragendam tuendamq; tā liberaliter ab eodē instruētum donatumq; in ea uelant & cœcitatē ac uelut barathrū impietatis prolabi posse: ut religio fonte & auctore omnis boni (in quo omnes sumus, uiuimus & moriemur. Et sine cuius numine nihil est in homine,) obsequiū suū ministeriumq; addicat Satanæ, qui mēdax est paterq; mendacij, qui homicida ab initio fuit & in ueritate non fuit, qui flagrat horribili odio Dei, Bonorum Angelorum & Hominis electorū, qui deniq; omnes mortales in idē condemnationis & exitiū barathrum, quā ipsius scēlestā & diuina est, precipites dare, & à Deo auulso perdere cupit. Et tamen plurimi sunt, qui, pro dolor, nulla salutis sue cura habita, illo duce & auspice cū Deo belligerantur. O cœcas eorū hominū mentes, qui mēbra sua in iusticie, leipsos Satanæ mancipia esse uolunt, ut iis abutu-

P R A E F A T I O .

pro sua libidine queat, ad profanationem nominis Iehouæ, & incōmodum gentis electe regalisq; fæcerdotij Christi, quod hic sanguine suo redemit & sancti cauit, nequaquam latus ut ullus ex his quos Pater ipsi dedit, à Satana intercep̄tus pereat. O nunquā fariis deplorandā eorum sortē, qui suapte culpa, relicto uitæ & omnis boni promo & condo Domino nostro Iesu Christo Pontifice nostro, ad nocentissimam & impurissimam Dæmonū malorū phalangem, infelices transfugæ, profugitæ, & sub maledictis eorum signis, aduersus Iehouam & Messiam eius bellū gerunt. Quāto satius erat, istos nunquā in hac lucē editos, aut cito morte scelerata in eo saltē præuertisse, quod per atatē uimq; rerū non licuens illis scelerū suorum mensurā adimpleret. Treis autē ordines ac ueſti Phalanges & duciū omnib; seculis extitisse video, Vnam Ethniconū, qui horribilis audacia & uiribus incensi, relicta Patria dofirina, Idola fingere & colere cœperunt, & cū hæc superstitione seculorū aliquot ueluti præscriptione conformata esset, eius assertores, Rē Christianā uelut ex diametro cū impietate sua pugnante, funditus uerterentur, eiusq; hostes infenſimū extiterunt. Alterā eorum qui secundū carnem ludati erant, & Mvphires seniorū, preceptis Dei anteponentes, reprobauerunt lapidē illum uiuū, qui postea factus est in caput anguli, impegeruntq; in scandali pīlū, cū Christo, Apostolis & fidelib; insidas struxissent & pessime uoluerint. Tertiā Pseudochristianorū quorundam, qui scipios potius quam Christū, suaq; loimia & opinione magis quam Euangelium regni, prædicauere. Dico hæc nūc cuiusq; Gentis aut ordinis hominum contumeliam, quod me non fugiat quodā ex omni hominū numero, tollerabilis us habituosis alijs quibusdam in die iudicij, ut diserte Christus alcubia affirmaret. Verum ut in D. Christi Iesu & Apostolorū eius contumeliam non redundat, si quis dicat in eorum contubernio uixisse Iudā, Ilcariorē, proditorē & furemita nequaquam in omnū hominū ignominia recideat, si maximē dixerim⁹ quodā Ethniconū, Iudeos in manifesto tantū & Pseudochristianos quodā, Diaboli mancipia exitisse, quorū ipse opera abusus sit aduersus Christum & eius Regnum.

Ethnici quidē, ut auita fuam Theologā, Idolatriam & superstitionē, quam ad clangorem buccina Euangelica, uelut speciosi cuiusdā adificiū caducos partites, quos sapientes quidā titulo & palliostenus incurvare solebāt, corruere animaduertenterunt, fulcirent, sup̄y uasa & culturas ad substructiones eius adhibebant, ne cultus Deorum rationis expers, mole sua rueret protusq; concideret. Non tā eodē omnes Ethnici machinarū & instrumentorū genere in suis propugnandis, & alienis oppugnandis, usū sunt. Principes Ethnici, minis & promissionibus, edictis non tā atramento, quam sanguine scriptis, maxima capitā deminutione, exiliis, deniq; omni tormentorū & suppliciorū genere, nomen Christi, fidemq; & eius obedientiā, ac horū omniū memorā radicis extirpare sèpissimē aggressi sunt. Verūm hoc um̄ effecerunt, ut in cōfessione de Christo Martyris constat, uelut Lydius lapis discerneret, germanos Christi Iesu discipulos ab adulterinis, fideles ab infidelib; sinceros Christianos ab hypocritis. Non enim metuendi sancti Martyrib; illi hostes uidebant, qui corpora occidente poterāt, animas ne attingere quidē poterāt, nedū laderē. Imō pleriq; eorum, dissolui & cū Christo esse desiderantes, morte corporū ut cōpendium ad uitā eternā, expetebant, sicut testat in *Utrumque hōyā ēs uīyā bāsīlēaōp*, Gregorius Nazianzenus cognomē Theologus, Basiliū Tyranni administratio respondētem introduc̄s his quidē uerbis: *Δημοντες δὲ διὰ ἀπόστολος ὑπέρ τούτων γένονται*. *Ἐγώ τοι παραδίδω τὸν μητρικὸν ταῦτα εἰς τὴν εὐαγγελίου, λόγον νῦν, οὐ πάλαι γένεται τοῦτο*, *μετὰ δὲ τοῦτον τὸν μητρικὸν ταῦτα εἰς τὴν εὐαγγελίου, λόγον νῦν, οὐ πάλαι γένεται τοῦτο*, *μετὰ δὲ τοῦτον τὸν μητρικὸν ταῦτα εἰς τὴν εὐαγγελίου, λόγον νῦν, οὐ πάλαι γένεται τοῦτο*, *μετὰ δὲ τοῦτον τὸν μητρικὸν ταῦτα εἰς τὴν εὐαγγελίου, λόγον νῦν, οὐ πάλαι γένεται τοῦτο*.

T. 2.

P R A E F A T I O .

Ἐτοι σύγχρονος. Εἰ γάρ θεοῖ τοὺς πινακατάς καὶ τὸν πολεμόθους, τὸν τολμαντικόν, τὸν τὸν ὅντα τὸν πόλεμον πόλεμον. Nihil igitur Ethnicismō profluit, nihil obfuit Christianismō, quod Tyrāni hūc cominus & eminus omni obsequiū, & opugnauerūt, illi cōrrentē propugnātū & construxerunt. Et quid, quædo, *Θεοφάνεια* Monarchie alius experti sunt, cū hostilib; animis & armis Ecclesiā cōcuteret, Episcopos & alios rectē sentientes crudelissimē tractatē, *ληπαργή* has hominū innocentē uelutin delitijs haberent, quam illud quod admodū scire de Ecclesiā quidam interpretantur:

Ἄνων βασιλέως δύσιοι διβάσιοι διαμέσοις.

Philosophi gentiles, cū uideret impis atmis Ethnicā Religionem a Tyrāni non admodū feliciter defendi, ut tuā Theologā, *μετατοιχία* nūc upare oportuit, tuerent, multa de Dīs suis & eoru gestis ac beneficis plenis buccis prædicare, Doctrinā autē Christianā uelut nouā, cōmentitiam & abfurda, exagitate et reprehēdere solebat. Dicitur abat magnificiā esse suā Theologā, quod ea ue tuitissimā, & à doctissimis uiris tradita, ac multarū gentiū prudentiū simorumq; uiros suffragijs recepta cōprobataq; esset. Eā tripartitā hingeabant, *ἱστορία*, quæ absurdissimas qualcū de Dīs gentiū, eorumq; origine, turpissimis gestis & quo rūndā interitu cōtinebat, ac mea quidē sentientē rectius Fabulosa q; Historice dicit: *οὐ πρόλευτον οὐτούτοις οὐκέτι*, quæ Physicas allegorias cōpletebat, quas Greci, homines admotū ingenio, pro suo arbitrio cōhingebant, ut turpitudinē fabula, specio doctriñ Physicę prætextu, uelut emplastro quodam cōtegerent. *Πολιτεία*, ad q; oracula & respōla Dæmonū, morborū curas, penas scelerorum & alia quædā pertinere, affirmatābat. De his in l. 4. de Præparat. Euāng. Econtra Christianā Religionem quācū lacrofā modis omnibus, idē tamen Philosophi, ut incerta stūtaq; credulitate subnixā, ut neutralē, hoc est, nec ludaicam nec Ethnicā, ut nouā & à Barbaris confictā, ut dānata iudicij ordinis Politici in toto orbe & grauiſſimorū uirorū, calūniabant. His respōdet Eusebius noster in libris xv. de Præparat. Euāng. cū ut maledictorū Porphyrii & aliorū ora obstrueret, tū ut ihs qui dociles inter Ethniconū esent, ut ad Christianismū stereneret: Ethniconū historicoū & Philosophoriū Diodori Siculi, Plutarchi Cherongi, Porphyrii, Oenomai & Platonicorū quorūdā testimonij in mediū productis ostendit. Maçologū gentiū fabulis, turpitudine, contradictione refert, morib; & uite pernicioſam, modis omnib; detestabāt & fugiēndā. Deinde & his omnib; prudenter colligit, rectē & sapiētē à Christianis esse factū, quod ablecto errore de innu merabilitib; Dī seu potius Dæmonis, & eoru cultū reprobatō, ad Christū uita, ueritatē & uita fide lincera cōuersi sunt, quæ fides prudentiē & iudicij singularis, nō ad levitatis argumentū sit. Prudenter autē facient eruditū Lectores, si qui accuratē cōtulerint Apostoli Pauli cēnū iudiciumq; de Philosophis quibul; & eoru cōmentis, cum Eusebii nostri cogitationib; & argumentis. Videte, inquit Paulus, ne quis sit qui uos depræfet per Philosophiā, & inanē deceptiōne, iuxta cōstitutionem hominum, iuxta elementa mundi, & nō iuxta Christū. Philosophiā uocat, nō quia reuera talis esset, sed quia talis habere cū suis quibusdā Philosophastris. Nec dānnat uera Philosophiā, quæ ut eximū Dei donū est, usumq; habet inestimabile, ita à nemine cōtemnit facile, nisi ab eo qui quisiām ipsem sit prorsus ignorat, nēdū quid tiera Philosophia sit, & quantū eius dec̄, quæ utilitas sit, intelligit. Sed eos reprehēdit & cauēdos monet, qui Theologi ea cū Philosophicis, sacra cū profanis, æterna cū caducis cōfundunt, & omnia Lesbia Plumbea cū regula sua, uidelicet *τὸν φραγμὸν τὸν λευκὸν*, accōmodant, & quæcumq; ei nō respōdent, temere ut falsa exagitat, etiamē ea testimonio Spiritus sancti in diuinis Scripturis cōprobent. Hi sunt qui, ut idē Apostolus refert, ueritatem in inīu stiria determinerunt, qui Deū a se cognitū nō ut Deū glorificauerunt, qui ingrati fuerunt & immutauerunt gloriā immortalis Dei, per imaginē,

3 4 nos

P R A E F A T I O .

non solum ad mortalis hominis similitudinem efficiat, uerum etiam uolatiliis & qua drupedum & reptilium, quos Deus iusto iudicio tradidit in reprobam mentem, & per cupiditatem cordium suorum in imundicem, ut ignominia afficiat corpora sua inter se mutuo. Istorum quodammodo iuris natus a mortali, Paulus Apostolus magno Zelo spiritus coquuit, cu[m] in urbe Attica & postea apud Corinthios aliosque, in cibis in Stoicos, qui Deum ipsum parcerunt legibus, & arbitrio subiciebant in Epicureos, qui sp[iritu]e resurrectionis ex mortuis deridebant in Gnosticos, qui opinione scientie inflati, abutebant libertate Christiana ad licentiam carnis, non sine scandalo infimiorum. Memphis gnos, qui derogabant honorabilis conubio & aliis copulis. Sed non minor odio & conatu, Iudei, qui secundum carnem Abraham fili erat, et Christianam, in eadem bewyze aggressi & persecuti sunt, quam Ethnici Tyranni pariter & Philosophi. Gloriantur Iudei adoptionem, gloriam, Testamento, Legis constitutionem, cultus, promises & Patres, ad se solos, non aut ad incircumcisas Gentes, pertinere. Cōsidebant se solos esse duces exercitorum, lumina in tenebris uerantibus, eruditores insipientium, doctores imperitorum, habentes formam cognitionis ac ueritatis per legem, eo quod ipsis cōmisa essent oracula Dei. In Christians, de plauso, quod aiunt, cōuicia & lectoria spargebant, affirmantes illos Moysi & Prophetarum Oraculis ad seno pertinetibus, pro suis utriusque interpretationes detorquere a genuino sensu ad cōmentitium: eosdem Iesum Nazarenum pro Messia habere & uenerari, eti[m] cælestis & spirituale regnum assingere, cu[m] in illi Diis placet, & Rabini Iudeorum fides est habenda.) Messis regnum terrenum & politicum sit futurum, quo florēt Iudaica gens uita diuturnitate, delicia, opibus, imperio in ceteras gentes & alios ierbis, insignis & beata sit futura: perpetua eti[m] promissiones omnis generis honorum ad se in Christo suo pertinere, cōmitiones autem de excavatione, lapsum ad petram scandali, reprobatione & alijs malis, Iudei incredulis metuendas, afflumare, cu[m] illa diuerso plane sensu enunciata sunt, & honorum como[m] copia Iudeis recutitis sperandum, Christians autem in h[ab]itu ruroru[m] metuenda sit. H[ab]et & alia multa, quae dictat splendida bilis, Christians Iudei obiciebant. Calumnias h[ab]escit mendacia Iudeorum, Eusebius noster lib. xx. de Demonst. Euan. (e quib. x. libri tatus nostra memoria extat,) diligenter describit & cōculit, ac illi in Iudeorum relata in ipsis auctoribus colorquet, multorumq[ue] sanctiss. Prophetarum testimoniis demonstrat Iesum Nazarenum nostram causa crucifixum esse Christum. Lucem etiam, sua expositione, infert multis obscuriorib[us] scripturis, Propheticis oraculis: & eadē operi docendi & interpretandi, quia Eusebius & alij eius atatis Doctores Ecclesie usi sunt, propolitis exemplis declarata. Verum enim uero Paulus Apostolus noster, omniū reditissime sapientissimeq[ue] hic causam contra sue atatis Iudeorum egit. Primitiū Apostoli uisititia & Methodū in disputando sequi, omnīs, mea quidē sententia, cōsuleū sumum optimumq[ue] erit. Solet autem, declinande inuidiā, quia p[ro]pter meritos apud Iudeos fratres cognatosq[ue] suos laborabat. Causa, ea initio repente Iudeorum privilegia & ornamenta, que tametsi illis tatus qui in occulto Iudei, Spiritus circuiti laudem habent apud Deum, propriè cōueniunt, si in quā in manifesto Iudei sunt & haberi uolunt perpetuo fere in ore sunt, ne quis hostē gentis sue habitum, audire reculeret. Deinde de Peccato grauiissime disputat, Iudeos maximoq[ue] scelerū & peccatorū, (suffragate Legi Moysi instituto Apostoli,) reos pagat, sicut haec illius uerba testant: Qui ergo doceat alii, te ipsum non doceat: qui prædictas non furandis, furaris. Qui dicitis non adulterandū, adulterium, cōmisis: qui execratis simulacra, sacrilegiū admisis. Qui de lege gloriariis, per legi transgressionē Deū de honestas. Nā nomen Dei propter uos male audit inter genes. Postea admit illis fiduciam legis & circumcisōis, docens exter na horum obseruatione non satistieri iudicio Dei, nec extēmā & qualecumq[ue] carnis

P R A E F A T I O .

carnis iusticiam sufficere, ad expianda tam atrociam & enormiam peccata. Tādem de sc̄p̄is rāt̄is & vñp̄nūs desperantes & de salute sua anxios, certiores facit de fide & spe sua, eo quod in eadem calamitate olim ipse quos harrens, diuinus liberatus, exemplo alij esse posset. Affirmat se fide in Christū, gratis, sine operib[us] legis, iustificatum, & hac ratione iustificari fideles, cum nulla alia p[ro]p[ter]e ratio sit. Ac ne absurdia uideretur hac iustificandis ratio, Abraham plausibili exemplo eam cōmēdat, & Moses testimonio astruit, Patrem credentium imputata illi ad iusticiam fidei, iustificari esse coram deo. Postrem, scrupulō, de Vocatiōne Gentium, & Reiectiōne Iudeorum, monstratis utriusq[ue] causis, ex illorū animis exūti, & dereliquis Israelitū bene sperante iubens,hortatur fideles ad fructus Spiritus in omni officiorum genere. Hoc ordine cum ludoris, pro tuen da ueritate Euangeliū, disputasse D. Paulum, intelligit omnes, qui uel unicam illius ad Romanos Epistolam cum iudicio perlegerunt.

Porrò quas turbas in Ecclesia dederint, quot quantasq[ue] intestinas & pernicioſas H[er]etici & schismatizantes excitauerint Pseudochristiani, qui falsi fratres & falsi prophetæ nuncupantur, quis pro rerum magnitudine & gravitate fando unq[ue] explicaverit. Exorti sunt superstitionis & docentibus, adhuc Apostolis, qui negabant fidem in Christū, quia pro charitatem est efficax & fœcunda bonorum operū, qui fructus spiritus sunt, mater existit. Ad salutem sufficere. Itaq[ue] Opera legis, traditiones Seniorum, circumcisōis, Leuitica Sacrificia, delictum dierum, & alia (qua Paulus noster uocat) ieiunia & egēna mundi elementa, salutis ueluti quædam administrativa & predicabant & exigebant. Hi Iudaismum Christians, s[an]cti, & hunc illi, permiscendum putabant. Quantū negotiū Apostolis fecerint, & qua ratione ab eis sint repressi, acta Synodi Hieropolymitanæ luculenter lane testantur, quæ extant in altero Lucē Euangeliographi uolumine, in quo res ab Apostolis tempora fidelium memorias consecravit. Paulo Apostolo in toto orbe terrarum, falli illi fratres se se opposuerunt, ideo in omnibus Epistolis suis eosdem uiuus coloribus depingit, pro meritis tractat, fraudes eorum & imposturas retegit, & modis omnibus fugiendo monet. Ad Philippenes scribens, Cautele, inquit, canes, cautele malos operarios, cautele concisionem. Et ad Romanos cap. i. Obsecro uos fratres ut consideretis eos qui disidia & offendicula contra doctrinam quam uos didicisti gignunt, & declinatis ab illis. Nam qui eiūmodi sunt, Dominō nostro Iesu Christo non seruunt, sed suo uenit & per blandiloquentiam & assentiationem decipiunt corda simplicium. Illi successores in illa sua impietate habuerunt Ebionem, Cerinthum, Menandrum, Helchesitam & complures alios quorum in historia Ecclesiastica meminit noster Eusebius. At partē ex alia H[er]etici quidam exorti sunt, qui ut illi superiores Iudaismum Christians, ita hi Theologiam cum Philosophia (quā ego non præclarissimum illum disciplinarum omnium orbem, quem Græci κυλοντας eum appellant) fuisse: sed ingeniosam quandam & eruditam uanitatem, recentiorum quorundam Philosophorum elogis exornatam & uenditaram, extitisse uide. confundere, dogmata nouā speciosa, blasphemā cōfingere, orbis Christiano obrudere & ingerere coepерunt. Constat Manichæos ex corrupta philosophia ortos, & alios quodam Pythagoræ placita & opiniones, cum religionis Christians capitibus coniunxisse, ut scilicet lucis & tenebrarum, ueritatis & mēdaciā, conuentionē & harmoniam introducerent. Nihil etiam tam perspicue & uerē in Diuinis Litteras relatum erat, quod H[er]etici quidam non obtorto collo detorquere ad sua figmenta, et istar aranearum in noctisūsum uitris cōuerteare (quantū quidem in ipsis erat,) non sint conati non uitio scripturæ diuinæ (qua nihilo magis labe aliqua aspergitur, cu[m] ab H[er]eticis impuris corribus

P R A E F A T I O.

dibus illos iste p̄ manib tractat: quam Sol, cum radios suos quāqua versum etiam in immūda loca sp̄argit, contaminat: sed fanaticorū hominū fecelerē. In horum numero ab Eusebio nostro recēsentur Marcion, Apelles, Florinus & Blastus, Montanus & eius asseclæ Cataphryges, Artemon, Paulus Samosatensis, Arius & alii eius farina. Fuerint quoq nō pauci, qui tametsi ab istoru cōmentis rotis pectorib, abhorrenti nō tamē sua opera Ecclesia tantū profuerūt, quātum postulabat uetus Ecclesiæ & eorum officiū. In hoc ordine Eristicī quidam fuēre, qui mouerant non necessaria certamina, de die Pasche, de Pœnitentia & satisfactione canonica, de cæremonijs quibusdam adiaphoris. Hi Philophorū & Rhetorū mōte de uirib humanis, de uirutib & uitib, de p̄ alijs uita humana officijs perpetuō, de crucifixō raro dissenserāt. Verū iſis euenu, quod scitē admodum apud Athenæum quidam de lep̄is fatentur:

To uero p̄ ap̄yoy os p̄ap̄yoy uoc̄eb̄a, To d̄. ip̄oyoy os p̄ap̄yoy uoc̄eb̄a,
Hanc docendi declamandi p̄ rationem, sancti & cordati Episcopi de grauitate reprehendebant, & ad Apostolicam uerbō docendi suos reuocabant. Et si autem differt illis uiris, studiū bene de tuta ecclesia Christiana me endi, ne quaquam defuisse arbitror, tamen haud scio bono n̄e, an uero n̄ullo consilio faciūm si, ut *παντεράρχη* de Christo & de salutis nostræ principijs, & *παντούραρχη* de homine & eius uiribus, differerent. Tranquillitatem autem & Halyconis Ecclesia, homines polypragmonici & contentiosi, non leuiter perturbauerunt, cum uelut oblit⁹ hostium Ecclesia in suos conciues arma ferent, & cum ijs arrepta queritione aliqua uelut proschemeate politico de *παντοράρχη* ad sanguinem usque dimicarent. Ita est factum ut Ecclesiæ doctrinam & societatem, Hæretici & Schismatici oppugnarent, & alumni quidam Matrem laborantem parum strenue defenderent, n̄o magno dolore eam afficerent cum in sua uicera, hoc est, fidei sive fortes, molem beli transferrent. Quæ autem nauigantum, (oborta seuisima tēp̄itate, & de primatū contendib, inter se nautis,) eruditio est, plena nimis periculorū & curauit ea etiā Ecclesiæ facies & *παντούραρχη* sibi, quādoq ij pacis in ea nāc̄ esse debebant, inuidia, ambitione, odio, incensi, se in uicem telis lingue uiuulent, & charta dentata cōfodiunt. Horū omnīs exempla suppeditat Ecclesiastica Historia, quā ostendunt quib, in cōmodis Ecclesia afficiatur, cum foris & intus laborat, in retinenda doctrinæ sinceritate, in sanandis uulneribus in *παντεράρχη* sancienda, in cōcordia retinenda, in Satanā ignitis tēlis excipiendis. Restat tertia & postrema pars, de Ecclesiæ *παντοράρχη*, qua probemūta, Christo duce & auspice, aduersus Satanā et eius Satellites perpetuo *παντούραρχη* dicinat. Arma (inquit beatissimus Apostolus,) militia nostra, nō sunt carnalia, sed potest Deo, ad demolitionē munitionis: quib, cōsilia demolimur, & omnē celitidinē quā extollit aduersus cognitionē Dei, & capitū ducimus omnē cogitationē ad obediendū Christo: & in promptu habemus uindictā aduersus omnē inobedientiā. Talia sunt Ecclesiæ arma, & hic eorum uitis est. Nomina uero & elegia eorū in hunc modū descripsit Paulus: Assumite uniuersam armaturā Dei, ut positis resistere in die malo, & omnib, peractis staret. State igit lumbis circumcinctis (balteo) per ueritatem: & induit thoracē in iusticę, & calcatai pedibus, ut parati sitis ad Euangelium pacis: Super omnia afflumto fūctū fidei, quo positis omnia iacula Malū illius ignita extingue. Gaileam & salutis accipite, & gladiū Spiritus, qui est uerbi Dei. In omni deprecatione & obsecratione orātes, in omni tēpore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilates cuī omni sedulitate & depreciatione pro omnib. Iſis armis Apostoli obē terrā aggressi, de eo subactio in Christo triumpharū. His armis, Episcopi ad obediēntiā tidei plurimos cōpulerunt. Hac Panoplia beati Martires, aduersa omnia, & torius

P R A E F A T I O.

& totius mundi minas surperauerūt. Nos etiā in hac lāguida & effeta mūdi selecta, assūta armatura Dei, depugnemus sub Christi Iesu signis, aduersus carnē & sanguinē, Tyrānos qui Christi nomē & doctrinā extinctā cupiūt, aduersus omnē *λύκου* eorū qui doctrinā salutis corūpunt, & leādala ac dissensiones suscitant. Sed pugnemus fide, uerbo Dei, precibus, lacrymis, innocētia iuxta, studio pacis, cōdore, ut pudore afflictant qui male de nobis loquunt̄. Hæc arma Christianorū sunt, quib, instruēt aduersa & secunda ad uitiorū cōtendunt, ut corona immortalitatis cōfugiant. Cetera huius mūdi arma, quæ Paulus carnalia uocat, ad defensionē Ecclesiæ, nūcq; Apostoli, Martyres, sancti Episcopi & alij fidei les fibi unā cō sagis sumēda censurūt, quod à Salvatore dictū esse scirent: Qui gladiū sumferit, gladio peribit. Atq; hec quidē sunt, quæ de Ecclesiæ Christiā, perpetuo cum Principe tenebrib, referre hoc loco uisum est, ut ostēderem, & quisnā scopus sit omnīs librorū Dñi Eusebii, & quomodo affectum esse, quid uē sequi debeat, qui cū fructu in eis treslā desiderat. Spero me breui *παραγγελία* indicatione mearū de his omnib cogitationē, candidis Lectoribus, si non in omnib, in quibusdam tamē, satisfecisse. Cogitanti autē mihi quibus Patronis ac ueluti *παραγγελία*, uniuersas D. Eusebii lucubrations, auxilio non penitēdo locupletatas & Argumentis ac Scholīs (sic ubi necessaria fuerūt) illustratas, offerrē & cōficerare, ut sub eorū patrociniō ac tutela, aduersus līstū fāci & maleuolortela, uelut sub Atacis clypeo, tuō in publicū prodīt̄ in mentē subiit, tū memoria testri, Virti Clarissimi integrissimq; tū elegans il lūd prouerbii: *σώτε μὲν ἐρχόμεθα*. Ambo enim mihi uisi elitis, propter eximiam eruditioē, uirtutē & humanitatē, omnī dignissimi, quib, tanti Episcopi uoluū mina, quæ partim sunt *πολυμέτραι*, partim *ἰσομέτραι*, partim *εὐκομιδαῖαι*, dedicarem. Nec *ἄπολλος* autē recepto more eruditōrum hominū abhorrens uidebat, si uobis duob, potius, quam uestrū alteri Eusebii cōmenda em, preferim cū uos nō tātū amicos amicissimos (quorū juxta prouerbii, cōmunita sunt omnia.) sed etiā eiusdem patria Basilei clarissimē ciues, corundē sanctissimō studio *παντούραρχη*, eiusdem illustris Acadēmia ornamenta & primarios in lure & Medicina professores eiusdem optimā pātētis filios *εὐεργέτες* optimos, milieq; propinquos coniūctissimos, Deus Optimus Maximus esse uoluerit. Is ergo affectus in uobis Eusebii patrociniūm fulcipientib, esse potest, ea mentis sententia, quæ fortissimi Herois Diomedis, quem iturum exploratum, quid renū Troiani agerent, Vates ille Gracorum introdūt in hunc modū loquentem:

Ἄλλας εἴ τις μετ' αὐτῷ εἴπει οὐ γάλλος;

Μάλλον δελτωρήν, νοῦ δελτωρένεστα,

Σώτε δέν ἐρχόμεθα καὶ τὸ θάνατον στρέψασθε,

Οπατούραρχη θεόν, μέντος πατριτρόνον,

Ἄλλας τοι βρέσσω τονόθα, λεπτόν δὲ τὰ μῆλα.

Ita enim fiet, ut nec uos dātum prouinciā capisse, nec me trādisse, omnes intel ligant. Quid supereft, uiri uirtute & ingenio clarissimi, qua me beneuolentia, humanitate *παντούραρχη*, è uicina *παντούρα*, ubi interdum turis & eremi sa cias eli, in urbem quādoq; uenientem salutatum propinquos & necessarios, nouum subinde hospitem excipere, uelstrisq; colloquis & officijs mitifice exhiberare consuevistis: eadem *παντούρα*, Eusebium nostram nostrum, quā uestrū cōplectimini, locumq; ei in uestris Bibliothecis assignate, ut uestro exemplo iudicioq; aliorū quoq; uelut diuinā uirgula tacti, animi & Bibliothecæ eidē parefact. Meministis enim non tam eleganter quam uerē Pindarū prae pisse: *εργασιαὶ δέν ἐργάζεται πρόσωπον χρὴ διὰ μετατλαγῆς*. Bene ualete, memoresq; mei uiuite. Scripti Cal. Septembr. Anno Domino, M. D. LXX.

EVSE

EVSEBII CAESARIENSIS

vita per Donatum Veronensem.

Viebius Cæsaræ Palæstine Episcopus, in scripturis diuinis studiosissimus, & bibliotheca diuina cum Pamphilo martyre diligenter institutus peruestigator, edidit infinita volumina, è quib. hæc sunt: Euægelicæ demonstrationis libri x. Euægelicæ preparationis libri xv. Theophania libri v. Ecclesiastice historiæ libri decem. Chronicon canonum omnimoda historia, horumq; ipsorum cœpendium: De Euægeliorum dissonantia, in prophetam Esiam libri x. Contra Porphyrium, qui eodem tempore scribebat in Sicilia, ut quidam putant, libri xx. quibus ad me xx tantum peruenierunt. Topicorum liber i. Apologia pro Origene libri vi. De martyribus alia opuscula. De Pamphili vita libri iii. Et in Psalmos cl. eruditissimi commentarij, & multa alia. Floruit maximè sub Constantino Imperatore, & Constantio: & ob amicitiam Pamphili martyris, ab eo cognomentum sortitus. Hæc Hieronymus: quæ etiam Græce scripta ad uerbum in commentarijs Græcorum habentur, sed utrum illi ab Hieronymo qui non multo post eum floruit, an Hieronymus ab illis accepit, ego quidem iudicare aut affirmare non ausim. Sed idem multo plura scripsit, quam ea sunt quæ superius enumerantur, quorum non inuilla facile per se ipsum inuenies, si totum hoc Euægelicæ demonstrationis opus percurreris. De qua illa cum libros xx. edidisset, decemq; duntaxat ad nostras manus peruenierint omnes incolumes præter primum, quem sine principio, omniq; inscriptione prouersus offendimus, licet oportet totū opus ab ipso autore diuiniu[m] fuisse in duas partes, & priori quidem libros xv. tribuisse, quibus eos qui Euægelicam doctrinam essent percepturi, quasi initij quibusdam institueret, atq; informaret, quos etiam ob tales causam de Euægelicæ preparatione inscripsit: posteriori autem libros xx. in quibus eamdem doctrinam Euægelicam confirmat, tum ea quæ eidem aduersantur refellit, adeò diligenter atq; exquisitè, adeò doctè ac sapienter, ut merito mihi quidem uideatur, hæc partem de Euægelicæ demonstratione inscriptisse, tanquam si qui in hac parte uera esse necessariò demonstraret, quæcumq; ad religionem nostram pertineant. Tanta uero est horum librorum utilitas, ut qui eos sibi familiares efficerint, nihil sint posthac in faciis libris offensuri, ex quo non possint aliquem probabilem sensum elicere. Vt qui hos libros ad hanc usq; etatem occultauerint, inuidia quadam impedit id fecisse uideantur, ne tam facilis aditus, ad diuinos libros intelligendos, omnibus pataret. Sed utinam ali quod posteriores quoq; x. libri è tenebris eruantur, atq; una cum his illi quoq; uel triginta uel uiginti quos aduersus Porphyrium ediderat: quorum quanta futura esset utilitas, uel ex eo facile conseruare possumus, quod ut Diuus Hieron. autor est, octodecim, nouendecim & uiginti pro Daniele Propheta aduersus illum scripsiter. Contentum Christianorum interfuit Eusebius, qui apud Nicæam aatus est, atq; in eo una cum cæteris patribus, ac potius illorum princeps, Ariana deliramente condemnauit: & quæ in eo conuentu acta essent, fidelissimè ac planissimè per literas, quæ etiam nunc extant, libro uidelicet Ecclesiastice Tripartite secundo, omnia suis ciuibus indicauit.

GEORGII TRA-
PEZUNTII IN EVSEBIVM PAM.

PHILVM AD NICOLAVM V. PONTIFICEM
Maximum, Præfatio.

VSEBIVM Phamphili de Euægelicæ preparatione, Latinum ex Græco beatissime Pater iusu tuo effeci. Nam cum eum uirum, tum eloquentia, tum multarum rerum peritia, & ingenij mirabili flumine ex his quæ iam traducta sunt, præstantissimum sanctitas tua iudicet: atq; ideo, quæcunque apud Græcos ipsius opera extant, latina facere instituerit, Euægelicam præparationem, quæ in urbe forte reperta est, primum aggresi traduximus. Quo quidem in libro quasi quodam in speculo, uariam atq; multiplicem doctrinam ilius uiri licet admirari. Cuncta enim quæ ante ipsum facta inuenientur, quæ tamen Græce scripta tunc inuenirentur, multo certius atq; distinctius ipsi etiam autoribus qui scripsierunt, præcepisse mihi uideatur. Ita cum cōstet nihil ferè præclarum unquæ gestum fuisse, quod illis temporibus græce scriptum non extaret, nihil in rebus magnis naturaç abditis, quod à Philosophis nō effet explicatum, omnia ille tum memoriae tenacitate, tum mentis percepit acumine: ac ut apes solent singulis insidere floribus, indeq; quod ad rem suam conductit, colligere, non aliter ille undiq; certiora, uerisimiliora deligens, mirabilem sibi atq; inauditum Scientiæ cumulum confecit: multiplices uariasq; philosophorum sectas non ignorauit: infinitos penè gentium omnium religionis errores tenuit; orbis terrarum historiam serie sua dispositam flos cognouit, & ceteris tradidit. Nam cum non esset nescius, ge starum rerum historiam titubare, sanctissime Pater, nisi distincta temporibus pateat (quippe cum natura temporibus faciat, ut diximus) autoribus cognoverit. Conferendo enim inter se singulos, ueritatem quæ ab omnibus simul emergebat, nec ab ullo ex collatione primebatur, consecutus est. Quæ omnia ab alijs quæ scripsit, & ne ueritas.

Quid prestitum
tertii Eusebii
us in libris
de Euægeliæ
capitulatione.

Homœosis &
legans.

In historia
necessariam
esse tempora
rum designa
tionem.

A ab ho

2 DE PRAEPARATIONE EVANGELICA

ab hoc opere perspicere licet. Quod ille ideo suscepit, quoniam cum apud gentium praelatos philosophia viros nobilissimus esset, ac priscam paternamq; deorum religionem catholicam ueritatis amore contemperit, partim accusantibus suu propositum responderem, partim nostra pro uiribus suis uoluit confirmare. Itaq; in duas uniuersum parteis negocium partitus est, quarum prima quae nunc traducta a nobis est, qua illis respondeat, qui eum quod Christianis inhecerat accusabant, Præparatione Euangelicæ altera ueritatis Catholicæ doctrinæ appellauit. Illud sane prætermittendum non est, ne quis quoniam nonnulla in hoc libro nō absq; tuæ sanctitatis autoritate cōcedimus, quasi traductoris transgressos officium nos accuset ante primi cōciliij temporalib; hunc ab Eusebii editum fuisse. Constat enim ipsum Arriana hæresi ante sententiam concilij laborasse, sanctoru deinde patru autoritatem libenter secutum, sanctissimè atq; pié in orthodoxyia uiixisse. Fertur enim apud Græcos ab eo iussu patru sacro sanctoru illius Synodi symbolum scriptu fuisse, quod ita cōposuit, ut ad deīcendā absq; cōtrouersia perniciosem hæreticoru opinionē, filiuq; Dei genitu, non factū consubstantialeq; patri addidisse, aut inde aliquid detraxisse, aut mutasse patres dicuntur, nisi solū illud, Deum uerū de Deo uero. Nam etiū genitum esse à patre non factū, consubstantialeq; Deo patru filium, ad refutationē hæreticorum sufficerent: quia tam Deum filium, patrē uero Deum uerum inter hęc distinguentes, Arriani prædicabant, ne quoniā Deum de Deo ille dixit, ansam captarent, Deum uerū de Deo uero patres intericerent. Hæres, quoniam nonnulla in hoc libro sparſa inuenimus ab Arriana prauitate nō aliena, firmo nobis sūt argumento, ante cōtū illum sacratissimum hæc illi conscripta & edita fuisse. Quare sentibus tuo iussu amputatis, rosas solummodo Latinis hominibus hac traductione obtulimus.

E V S E B I I

EVSEBII PAMPHILI CAESARIENSIS EPISCOPI, DE PRAEPARATIONE EVANGELICA, ad Theodosium Episcopum,

Liber primus.

Anachælœsis libri primi de preparatione Euangelica

PROPOSITVM Eusebii est, demonstrare graib; & iustis de causis Christianis, longum uale dixisse Ethnicorum impie religio, idolatriæ & ceremonijs ac doctrinam Euangelij, a Christo ē in nu exteri patris prolatam, & ministerio Apostolorum in toto terrarum orbe promulgata, amplexo scilicet eamq; constanter profici. Atq; ut id ostendat quid sit Euangelium de Christo crucifixo, qui eius fructus sint, & quibus calumnias scelenti quidam Ethnici, pium ac sanctum hoc genus doctrinae proclamare & deformare soleant. Initio exponit & dilato obiectiones: protea Gentilium, quos vocant, mæthæologiam in tria genera diuisam, fabulosam uidelicet ac historican, physicen que allegorias de natura lectionis continet, πολιτειαν, ad quam oracula & alia quedam pertinere singunt, partim philosophorum, Deorum & Rerum pub, bene cōstitutarum iudicij & sententij, partim monstrata ἡ διατaxis in interpretationum pariter & fabularum, refutat sicut & τας θεοφάνias uidere licet. Maxima autem libri primi pars, ex Diodori Siculi Bibliotheca historica, Plutarehi & cuiusdam Sachionianis libris, defumpta est. Singulorū capitulum & summa & series est. In cap. i. agit Eusebius de Euangelij, quod nos Christiani prosumus, definitione, de uera pietate & reconciliatione humani generis cū Deo, hominumq; fidelium cum Deo coniunctione & amicitia, cuius auctor est Christus Iesus Dominus & seruator unicus. Operpretum autem erat in uestibulo tanti operis de dignitate, uita auctori & fini celestis doctrinæ, certiores facere legentes, ut religionis nostræ sacrafæcta eloquim, Ethnicisq; turpitudinem, unitatem & abominationem non tam risu, quam detestatione precequendam, & modis omnibus fugiendam, ostenderet. Sunt tamen illi Euangelij encomia, ad amissim Paulina doctrinæ exigenda, ut non tantum Ethnica moribus precepta (que suo in loco uifum habent magnum, & commendatio nem merentur,) sed præcipue Christum in Euangelio inuestigemus & discamus, & eundem affectibus, sermonib; moribus & tota uita nostra referamus. In secundo capite Ethnicorum & ludorum calumnias, quas de plaustro, quod aiunt, loquentes in vulgus spargebant, ut fides Christianam suspecciam faceant, recenti Eusebii nostri. Ethnici ales obiecabant nostræ fidei hominibus. Primum, stulta credulitate, non certis & immotis rationibus, fidem nostrā niti. Deinde, Christianos esse neutrales, noceft, nec ludos nec ethnicos, & ob eam causam omnium odio dignos. Tertio, Christianos aufitam religionem, multorum seculorum, gentium & patrum sententias probatam & religiose haec tenus obseruatam, temere abiecit, & nihil meliorem, amplexos esse. Hanc positemus ierdoriam refutare enumeratione specierum mæthæologiae Ethnicae, ac docere tantæ esse Ethnicæ idolomanie turpitudinem, & commentari gentilium tam multis mendacij esse referta, ut ne comparari quidem, nedum anterferri nostræ religioni possit. Iudei uero, quibus Christus scandalus erat, sicut Ethnici stultitia, ut ait B. Paulus, iñis calumnias traduebat Christianos. Prima, quod Moysi & Prophetarū scriptis abutentes, sacrafæcta oracula pro arbitrio suo interpretantur. Altera, quod erga ludos iniurij effent, dum illis promissum Salvatorem & Messiam, canquam sibi exhibitum depredicarent, & spirituale regnum, in quo ipse ueritati testimonium perhibens auctor nobis sit iusticia, pacis & gaudij in spiritu sancto, et affingerent. Tertia, quod oracula, quæ denunciations iræ Dei & peccatum continent, de Iudeis intelligenda esse: quæ uero habent promissiones, de bonis temporalibus & aeternis, ea ad se spectare, contendere. Talia fuerū eorum coniuncta, qui ueritatem Dei in iniusticia detinentes, iuso Dei iudicio in reprobamente traditi sunt. Tertiū caput, continet redargutionem, primæ Ethnicorum calumnias, & credulitate inconsulta. Ac ut ostendat fidem nostram certam & immoriam esse, quæ nequamquam epochæ Academicorum locum ullum relinquit, multis firmis argumentis eam astruit. Duæ sunt autem illa, à sermonis genere, alieno ab omni am-

A. biguita